

Suomen talousjournalismin alkumetrit

JUSSI LINNAMO

YTL

Heikki Nuutinen, Turun sanomalehdistö ja Suomen taloudellinen kehitys ennen elinkeinovapautta 1820–1879. Helsinki 1999. 255 siv. Omakustanne

Kauppias-lehden entinen päätoimittaja ja Suomen vähittäiskauppiasliiton eläkkeellä oleva toimitusjohtaja YTT Heikki *Nuutinen* on kirjoittanut Suomen lehdistöhistoria -projektin sivutuotteena tutkimuksen Suomen talousjournalismin alkua ajoilta eli autonomian ajan ensimmäiseltä puoliskolta. Talousjournalistit ja ekonomistit käsittelevät samoja maallisia ja joskus lähes ylimaallisia ilmiöitä, joskus antaen samanlaisia ja joskus toisistaan suuresti poikkeavia selityksiä samoista ilmiöistä. Kirjassa käsitelty ajanjakso on sellainen, ettei silloin Suomessa ollut ammattimaisia ekonomisteja eikä talousjournalistejakaan. Taloudellista toimintaa oli, ja siitä kirjoitettiin sekä akateemisissa piireissä että lehdistössä.

Nuutinen käsittelee seitsemää Turussa julkaistua lehteä. Niistä on neljä ruotsin- ja kolme suomenkielistä. Turkulaisille lehdille on haettu

vertailulehdet muualta Suomesta. Niistä on kolme helsinkiläistä ja kolme viipurilaista, kun taas Kuopiosta ja Oulusta on kummastakin kaksi sanomalehteä. Ei-turkulaisista lehdistä kuusi on suomen- ja neljä ruotsinkielistä. Vertailukohteenä on niin ikään lehtisarja *Finlands Allmänna Tidning/ Suomen Julkisia Sanomia/ Suomalainen Virallinen Lehti*. Ulkomaisista lehdistä ovat verrokkeina *Stockholms Dagligt Allehanda*, *Stockholms Dagblad* ja itse *The Times*.

Kirjan alussa kuvataan kahdeksalla sivulla Suomen valtiollista kehitystä, 22 sivulla yhteiskunnallista ja taloudellista kehitystä, 13 sivulla Turun tapahtumia, neljällä sivulla Helsingin, Kuopion, Oulun ja Viipurin vaiheita ja kahdella sivulla maan sensuurikäytäntöä. Esitykset ovat vankkaa standarditietoa, mutta tuskin tarjoavat kenellekään ammattiekonomistille mitään uusia näköaloja.

Itse lehdistöhistoriallinen tutkimus suoriteaan siten, että kvantitatiivisesti mitataan uutisista, artikkeleista ja pääkirjoituksista talousaiheisen kirjoittelun osuus koko aineistosta. Talousaiheinen kirjoittelu jaetaan puolestaan 17 ryhmään: Yleistolous, Valtiontalous, Rahaliike, Maa- ja metsätalous, Teollisuus ja käsityö,

Kauppa (alaryhminä: yleensä, kotimaankauppa ja ulkomaankauppa), Liikenne (alaryhminä: yleensä, meriliikenne, sisävesiliikenne, maantieliikenne, rautatieliikenne, postiliikenne ja lennätinliikenne), Vakuutustoiminta ja Muut. Vertaamalla eri lehtien kirjoittelun talousaiheiden suhteellista tärkeyttä toisiinsa ja turkulaislehtien kohdalla erikseen tutkimuskauden eri jaksoihin Nuutinen piirtää kuvan siitä taloudellisesta maailmankuvasta, jota lehdet heijastivat lukijoilleen. Työmäärä on ollut valtava. Nuutinen on luokitellut Suomen varhaisen lehdistön vuosikertoja noin 14 vuotta. Turun lehdistä on tutkittu niiden kaikki ilmestymisvuosikerrat. Vertailukaupunkien lehdistä hän tutki kuitenkin vain kolme vuosikertaa. Täten Nuutinen on luenut 23:n eri sanomalehden 202 vuosikertaa, poiminut niistä erikseen 92 700 uutista, 1 500 artikkelia ja 950 pääkirjoitusta. Tutkimusaikana Suomessa ilmestyi 90 sanomalehteä, joilla ehti olla yhteensä 730 vuosikertaa. Työ on melkoisen iso otos, vuosikertoina mitattuna lähes 25 % Suomessa tutkimuskautena ilmestyneestä sanomalehdistöstä.

Lehdistön vaikuttavuutta voidaan tietenkin tarkastella toisesta näkökulmasta. Tutkittujen lehtien vuositilajamäärät vaihtelivat. Suurimillaan Sanomia Turusta -lehdellä oli 4 444, Helsingfors Dagbladilla 4 341 ja Uudella Suometarella 3 500 vuositilajaa. Åbo Underrättelser pääsi parhaimmillaan 1 756:een, Turun Wiikko-Sanomien 1 635:een, Wiborgin 1 485:een ja Oulun Wiikko-Sanomien vain 1 200:aan vuositilajaan. Sellaiset tunnetut lehdet kuten Åbo Tidningar, Åbo Posten, Uleåborgs Tidning, Saima, Kanawa, Ottawa, Tapio ja Suometar jäivät alle 1 000:n tilajaan. Adolf Ivar Arwidssonin Åbo Morgonbladilla oli parhaimmillaan vain 285 vuositilajaa. Erinimisten Virallisten lehtien tilajamäärä vaihteli 1 100–2 500 välillä. On selvää, että tilajamäärä ei suinkaan kerro lehden

vaikuttavuutta, sillä lehtiä lainattiin laajallekin, mutta parhaimmillaan suomalaisen tutkimusajan lehden lukijamäärä lienee jäänyt noin 20 000:een. Vaikuttavuus oli ehkä sama kuin nykyajan Suomen pienen maakunnan valtalehden. Sanomalehtien lukijat olivat vuosina 1820–1879 epäilemättä silloista eliittiä eli säätyläisiä ja suurien tilojen isäntiä.

Nuutisen tulokset eivät hämmästyttä. Kaikkien lehtien tärkein taloudellinen käsitteilyn aihe oli maa- ja metsätalous. Suomi oli tarkastelukaikana hyvin agraarinen. Toiseksi tärkeimmäksi aiheeksi nousi käsityö, teollisuus ei ollut vielä saanut Suomessa sanottavaa jalansijaa. Käsityöläismestarit koettiin potentiaalisena lukijakuntajana. Vain merikaupunkien ruotsinkielisissä lehdisissä oli merenkulku tärkeä aihe. Vielä nykyäänkin julkaistavat laivalistat ovat yli 150 vuoden ikäisiä talousuutisia. Kolmanesta sijasta kilpailivat aiheena yleistalous, erikoisesti paikallinen säästöpankkitoiminta ja Suomen Talousseuran toiminta. Uutisten joukossa oli joskus ajanvietteen kaltaisia aiheita, niinpä esimerkiksi kahvin historia, Egyptin tai Turkin valtionalous eivät ehkä olleet lukijain arkeen kuuluvia ongelmia. Suomalaiset lehdet eivät taloustiedoissaan yltäneet Ruotsin vertailulehtien tasolle, The Timesistä nyt puhumattakaan.

Yleisvaikutelmaksi muodostuu se, että varhainen suomalainen talousjournalismi antoi hyvin sirpalaisen maailmankuvan. Monia ilmiöitä käsiteltiin vain maailman merkillisyyksinä. Se on luonnollista. Yliopisto tai lukiolaitos eivät juuri antaneet systemaattista yhteiskunnallista tietoa. Lehtien toimittajat ovat oppikoulun opettajia, pappismiehiä, kirjapainon omistajia, harastelijamaanviljelijöitä tai hallinnon virkamiehiä eli vain heikosti modernisoituvaa talouselämään integroituneita henkilöitä. Mahdollisen taloudellisen tiedon kantajina olisivat sen ajan

Suomessa voineet olla suurten ulkomaankaup-
paa käyviin kauppahuoneiden toimihenkilöt.
Anders Chydeniuksia mahtui vuosisataan vain
yksi ja hänen vuosisatansa oli edellinen.

Nuutinen on tarkastellut aihettaan perinteel-
lisenä lehdistönhistoriana. Tuloksena on tilasto-
ja ja tilastoproosaa täynnä oleva teos. Kuva sa-
nomalehtien käsittelemistä talousaiheista annea-
taan. Mutta mihin tätä tietoa käytetään? Tällai-
sesta tarkastelusta ei ekonomisti paljon kostu.
Nuutinen kertoo monista aiheista vähän. Olisi
ehkä ollut mahdollista muuttaa tarkastelukul-
maa siten, että olisi tutkittu suomalaisen lehdis-
tön suhdetta autonomian ajan talouspoliittisiin
top-ten-kysymyksiin. Tällaisia kysymyksiä oli-
sivat esimerkiksi voineet olla 1. nälkävuodet ja
agraarinen suhdannekierto, 2. elinkeinovapaus,
3. oma markka ja Suomen Pankki, 4. sahateol-
lisuuden kahleet ja metsien hävittämisen kielto,
5. Kannaksen lahjoitustilojen lunastaminen, 6
kanavat vai rautatiet ja rautateiden raideleveys,
7. tullipolitiikan vaiheet, 8. Suomen Hypoteek-
kiyhdistys ja liikepankkien perustaminen, 9. al-
koholin kotipolton kielto ja alkoholiverotus, 10.
valtion talousarvion julkaisemiskysymys. Luet-
telo on täysin subjektiivinen ja sitä olisi helppo
täydentää. Tällainen tarkastelu olisi voinut
hyödyttää ekonomistia, taloushistorioitsijaa tai
-journalistia. On mahdollista, että lähempi tar-
kastelu olisi osoittanut, ettei keskustelua sen
ajan Suomen lehdistössä juuri ollutkaan. Miksi
vuosien 1820–1879 ihmiset olisivat ymmärtä-
neet omaa aikaansa paremmin kuin me omaam-
me?

Kirjasta voi poimia monia hupaisia ajatuksia
ja nimiutuuksia. Sanomia Turusta -lehdessä
annettiin v. 1864 Lontoon maailmannäyttelylle
nimi »kaiken maailman kalujen ja teosten näyt-
telö». Pidän nykynimestä enemmän, mutta ei
vanhakaan ollut vailla flavööriä.

Tapion artikkelin »Muutamia mietteitä ny-
kyisestä kurjuudesta maassa, sen syistä ja millä
parannettava» kirjoittaja toteaa syytettävän ka-
tovuosia, mutta suurin syy on ihmisissä itses-
sään. Hyvät vuodet olivat tuoneet »sekä eloa
että karjan antia, niin kaikki waan syötiin ja juo-
ttiin... »Ulkomaisia herkkuja nautittiin, kahvis-
takin tuli yleinen »tarwisneste» eivätkä oman
maan »vaatelajitkaan» enää kelvanneet. Kansa
tuhlasi kaiken. Kuitenkin olisi tultava toimeen
omillaan, »ei lainoilla ja takuuksilla». Pitäisi
ahkeroida, tehdä kesällä maatöitä ja talvella kä-
sitöitä, eikä »maata pankolla». Lopuksi kehotet-
tiin keräämään marjoja, jäkälää ja erityisesti
siemeniä ravinnoksi sekä vakuutettiin, »niin nä-
etten, että te niillä hyvästi elätten, ettenkä nä-
löstä tiedä mitään ja ainakin tulette toimeen pal-
jon vähemmällä suuruksella kuin ennen». Esi-
tyksen sosiaalipoliittista paikalleen sattuvuutta
vahvistaa se tosiseikka, että se kirjoitettiin suur-
ten nälkävuosien toiseksi tappavimpana vuon-
na. Uhrin eivät liene kulutusjuhlan viettämisen
varoituksia lukeneet.

Talousjournalismin ikuisuus-kysymyksiin
kuuluu se, että kun eräässä vuoden 1874 »Tup-
pukylän» Sanomissa tehtiin selkoa sosialismita
Saksassa, todettiin lopuksi: »Meidän maas-
samme ei ole, Jumalan kiitos, tämä yhteiskun-
nallinen tauti saanut minkäänlaista jalansijaa.»
Jokin vuoden 1999 TS:n numero voisi ilahdut-
taa meitä vain 125 vuotta vanhalla artikkelil-
laan, eivätkä lehden kaikki lukijat huomaisi mi-
tään.

Heikki Nuutinen on tehnyt sinänsä arvok-
kaan fyysisen suurtyön. Sen on aika ajoin täy-
tynyt tuntua turhauttavalta. Aiheesta olisi silti
voinut pelkistären saada enemmänkin irti.